

NORGES HØYESTERETT

Den 21. desember 2009 avsa Høyesterett dom i

HR-2009-02380-A, (sak nr. 2009/1120)), sivil sak, anke over dom,

Staten v/Arbeids og velferdsdirektoratet (Regjeringsadvokaten
v/advokat Kine E. Steinsvik – til prøve)

mot

Katie Sofie Stensen Lier (advokat Tom Sørum)

STEMMEGIVNING :

- (1) Dommer **Øie**: Saken gjelder krav om yrkesskadedekning. Spørsmålet er om det foreligger en arbeidsulykke etter det såkalte avdempede ulykkesbegrep i folketrygdloven § 13-3 andre ledd andre punktum.
- (2) Katie Sofie Stensen Lier er lærer ved Lena ungdomsskole. Vinteren 2007 underviste hun blant annet i musikk. I en musikktime 14. februar 2007 pådro hun seg en bruskskade i kneet mens hun instruerte i dans. Lagmannsretten har beskrevet hendelsen som førte til skaden, slik:

”Om den konkrete skadehendelsen har Stensen Lier forklart at hun i forbindelse med instruksjon av dans i musikktimen stod med ryggen vendt mot guttene i klassen. Da guttene var urolige, skulle hun, samtidig som hun instruerte i dans, snu seg for å få deres oppmerksomhet. Høyre fot ble da sittende fast i gulvet, mens resten av kroppen roterte mot venstre. Hun kjente straks en kraftig smerte i høyre kne, og falt umiddelbart i bakken.”
- (3) Årsaken til at foten ”satt fast i gulvet”, var friksjon mellom skosåle og gulv. Kneet fikk en vridning, og det er denne vridningen – og ikke det påfølgende fallet – som er årsaken til skaden i kneet. Det var ikke noe usedvanlig med gulvet i musikkrommet den aktuelle dagen.

- (4) Bruskskaden gjorde det nødvendig med kirurgiske inngrep. Lier var 100 prosent sykemeldt fra 5. mars til 1. oktober 2007 og 50 prosent sykemeldt frem til 1. januar 2008.
- (5) NAV Østre Toten Trygd avsto ved vedtak 28. mars 2007 krav om å få skaden godkjent som yrkesskade, jf. folketrygdloven 13-3 første og andre ledd. Etter klage ble avslaget opprettholdt ved vedtak 27. juni 2007 av NAV Klage og anke Midt-Norge.
- (6) Saken ble brakt inn for Trygderetten, som ved kjennelse 9. mai 2008 stadfestet vedtaket truffet av NAV Klage og anke Midt-Norge.
- (7) Lier tok deretter ut stevning for Eidsivating lagmannsrett med krav om at Trygderettens vedtak ble kjent ugyldig. Lagmannsretten avsa 21. april 2009 dom med slik domsslutning:
- ”1. Trygderettens kjennelse 9. mai 2008 er ugyldig.**
- 2. I sakskostnader for lagmannsretten betaler staten v/Arbeids- og velferdsdirektoratet til Katie Sofie Stensen Lier 68.641,25 – sekstiåttetusensekshundreogførtien25/100 – kroner innen 2 – to – uker fra forkynnelsen av denne dom.”**
- (8) Lagmannsretten la til grunn at det forelå en arbeidsulykke i samsvar med det avdempede ulykkesbegrep i folketrygdloven § 13-3 andre ledd andre punktum.
- (9) Staten ved Arbeids- og velferdsdirektoratet har anket dommen til Høyesterett. Anken gjelder rettsanvendelsen og bevisbedømmelsen. Saken står i det vesentlige i den samme stilling som for lagmannsretten.
- (10) Den ankende part – *staten ved Arbeids- og velferdsdirektoratet* – har i hovedtrekk anført:
- (11) Det springende punkt i saken er om kneskaden er pådratt ved en arbeidsulykke, jf. folketrygdloven § 13-3 andre ledd. Partene er enige om at de øvrige vilkår for yrkesskadegodkjenning er oppfylt, jf. § 13-3 første ledd og § 13-6.
- (12) Kravet om arbeidsulykke er et selvstendig vilkår ved siden av vilkåret om personskade; det er ikke tilstrekkelig å konstatere at det ikke dreier seg om en belastningslidelse.
- (13) Av forarbeider, rettspraksis, trygderettspraksis og juridisk teori følger at det både etter første og andre punktum i § 13-3 andre ledd kreves et ulykkesmoment. Ulykkesmomentet etter andre punktum – det avdempede ulykkesbegrep – innebærer at det må ha skjedd et avvik sammenlignet med normal utførelse av vedkommende arbeid; den trygdede må ha vært utsatt for en påkjenning eller belastning utenfor arbeidets ramme. Skyldes skaden den vanlige arbeidsbelastningen, er kravet til ulykkesmoment ikke oppfylt.
- (14) Lagmannsretten synes å ha lagt avgjørende vekt på skadens omfang ved vurderingen av om det foreligger en ulykke. Dette er feil rettsanvendelse. Vurderingen må knyttes til hendelsesforløpet i forkant av skaden, og ikke til skaden i seg selv.
- (15) Det har heller ikke betydning hvorvidt den aktuelle arbeidsoperasjonen inngår i hovedoppgavene til den trygdede, eller bare utgjør en mindre del av vedkommendes totale oppgaver. Avgjørende er om handlingen som ledet til skaden, inngikk som en del av de normale arbeidsoppgaver, jf. særlig Rt. 2007 side 882 – den såkalte pallekjennelsen.

(16) Lier ble ikke utsatt for noen ytre hendelse. Skaden skyldes heller ikke en påkjenning eller belastning som var usedvanlig for henne og som dermed lå utenfor rammene for hennes arbeid som musikk lærer. Dans er en ikke uvesentlig del av musikkfaget på vedkommende klassetrinn. Uansett er det ubestridt at danseundervisning ligger innenfor en musikk lærers alminnelige arbeidsoppgaver. Den aktuelle bevegelsen var innenfor rammene av det normale ved danseundervisning, og det var ingen usedvanlige omstendigheter som virket inn på underlaget eller bevegelsen.

(17) Kravet om arbeidsulykke er følgelig ikke oppfylt, og Trygderettens vedtak er gyldig.

(18) Den ankende part har lagt ned slik påstand:

”Staten v/Arbeids- og velferdsdirektoratet frifinnes.”

(19) Ankemotparten – *Katie Sofie Stensen Lier* – har i hovedtrekk anført:

(20) Lagmannsretten avgjorde saken etter det avdempede ulykkesbegrep, og dette er riktig, selv om det er en glidende overgang mellom de to alternativer i folketrygdloven § 13-3 andre ledd. Arbeidstakeren skal under begge alternativer gis vern mot det plutselige og uventede.

(21) Når arbeidet – som i den foreliggende sak – ikke er utført i en vanskelig arbeidsstilling, er det sentrale spørsmål etter det avdempede ulykkesbegrep om det av andre grunner foreligger en ekstraordinær belastning.

(22) Hva som er en slik ekstraordinær belastning, må avgjøres ut fra arbeidstakerens arbeidsoppgaver, og det må tas hensyn til om den aktuelle arbeidsoppgaven utføres ofte eller sjeldent. Jo sjeldnere oppgaven utføres, desto lettere vil det kunne inntreffe uventede avvik. Arbeidstakeren har da ofte lite kunnskap om hva som kan forventes, og vil heller ikke ha den samme innsikten i hvordan skade kan unngås som ved arbeidsoppgaver som utføres mer jevnlig.

(23) Vurderingen må ta utgangspunkt i selve skadehendelsen, og ikke i den arbeidsoppgaven som den skadelidte utførte da skaden inntraff. Dersom det ikke dreier seg om en belastningsslidelse, vil en skadehendelse normalt være ekstraordinær når den skadelidte selv ikke var forberedt på at den ville inntre.

(24) Trygderetten har i flere saker godkjent at det foreligger en arbeidsulykke i saksforhold som er sammenlignbare med den foreliggende sak, for eksempel i ankesaker nummer 163/1968, 138/1968, 6564/1993, 558/2004, 2161/1997, 4494/1993 og 1326/2005.

(25) Dans var ikke en hovedoppgave for Lier som musikk lærer, og det kan ikke kreves at hun i stillingen må tåle så mye som for eksempel en profesjonell fotballspiller eller danser. Hun var ikke forberedt på skadehendelsen og mistet kontroll over situasjonen da foten ble sittende fast. Det at foten satte seg fast, gir hendelsen et visst ytre preg – Lier var i underlagets vold. Hadde hun skadet seg da hun falt, ville hun ha vært yrkesskadedekket. Det vil da være urimelig om ikke også skade som skyldes vridning av kneet, skal dekkes. Lier var i en noe presset situasjon, selv om situasjonen ikke var så dramatisk som i Trygderettens ankesak nummer 1921/1993. Skadens omfang indikerer at det må ha vært

en del krefter involvert. Hendelsen inntraff plutselig og grenser ikke mot belastningslidelsene.

(26) Ankemotparten har lagt ned slik påstand:

”1. Anken forkastes.

2. Katie Sofie Stensen Lier tilkjennes saksomkostninger for Høyesterett.”

(27) *Mitt syn på saken*

(28) Partene er enige om at Lier var yrkesskadedekket ved hendelsen, og at det er årsakssammenheng mellom rotasjonsbevegelsen hun foretok og kneskaden. Det springende punkt er om skaden skyldes en ”arbeidsulykke”, jf. folketrygdløven § 13-3 første ledd, jf. andre ledd. Bestemmelsen lyder slik:

”Med yrkesskade menes en personskade, en sykdom eller et dødsfall som skyldes en arbeidsulykke som skjer mens medlemmet er yrkesskadedekket, se §§ 13-6 til 13-13.

Som arbeidsulykke regnes en plutselig eller uventet ytre hending som medlemmet har vært utsatt for i arbeidet. Som arbeidsulykke regnes også en konkret tidsbegrenset ytre hending som medfører en påkjenning eller belastning som er usedvanlig i forhold til det som er normalt i vedkommende arbeid.”

(29) Dersom det ikke har skjedd en ulykkesartet hendelse, kreves det altså at den trygdede har vært utsatt for en påkjenning eller belastning utenfor arbeidets alminnelige ramme – det må ha skjedd et avvik fra det normale i vedkommende arbeid. Avviket kan enten bestå i at arbeidstakeren har utført oppgaver som ligger utenfor rammene for arbeidet, eller i at ordinært arbeid har blitt gjennomført på en uvanlig måte, men avviket må uansett ha medført en usedvanlig påkjenning eller belastning.

(30) Som den ankende part har vist til, dekker yrkesskadetrygden ikke alle, men bare en nærmere angitt del av de yrkesrelaterte skader. Det er ikke bare belastningslidelser som faller utenfor ulykkesbegrepet, jf. § 13-3 tredje ledd. Begrensningen skyldes et bevisst valg som lovgiverne tok i 1958, og som siden er opprettholdt. Dette er det gjort nærmere rede for i den såkalte fotballspillerdommen i Rt. 2006 side 1642, og jeg nøyer meg med å vise til avsnitt 28 til 31 i dommen med videre henvisninger.

(31) Arbeids- og inkluderingsdepartementet har i høringsnotat 12. desember 2008 fremmet forslag til ny arbeidsskadeforsikringslov, som skal avløse yrkesskadereglene i folketrygdløven og yrkesskadeforsikringsloven. Blant annet er det foreslått at skader som oppstår akutt i forbindelse med løft av personer (plutselig løfteskade), skal kunne godkjennes som såkalt ulykkeskade, selv om det ikke foreligger arbeidsulykke, se side 39 til 41 i notatet. Ytterligere endringer i vilkåret om arbeidsulykke er ikke foreslått. Selv om forslaget vil innebære en viss utvidelse av arbeidsulykkebegrepet, er det altså fortsatt departementets klare ønske at en del yrkesrelaterte skader skal falle utenfor.

(32) Det nærmere innholdet i dagens arbeidsulykkebegrep har blitt avklart gjennom flere høyesterettsavgjørelser, og jeg viser særlig til skyggekjennelsen i Rt. 2005 side 1757, fotballspillerdommen i Rt. 2006 side 1642 og pallekjennelsen i Rt. 2007 side 882.

- (33) I skyggekjennelsen avsnitt 51, som gjelder det avdempede ulykkesbegrep, er det slått fast at det

”i tilfeller hvor arbeidstakeren på grunn av en vanskelig arbeidsstilling eller av andre grunner er blitt utsatt for en ekstraordinær belastning eller påkjenning, ikke stilles noe tilleggskrav om ytre hending. I slike tilfeller vil den vanskelige arbeidssituasjonen eller det forhold som har ført til den ekstraordinære påkjenning eller belastning, i seg selv kunne utgjøre tilstrekkelig ulykkesmoment.”

- (34) I fotballspillerdommen avsnitt 36 er det lagt til grunn at arbeidsulykkebegrepet til en viss grad er relativt:

”Hva som må anses plutselig og uventet vil måtte bedømmes ut fra i hvilken sammenheng hendelsen finner sted. Mens det å skli, falle eller bli dyttet overende, i en rekke sammenhenger har vært ansett tilstrekkelig til å tilfredsstille lovens krav, vil slike hendelser klart nok ligge innenfor rammen for arbeidet til en profesjonell fotballspiller. Dette innebærer en form for relativisering av kravet til ulykkeshendelse. Den ordinære utførelse av arbeidet, herunder sammenstøt med motspillere, vil selv om de fører til skade, normalt ikke kunne anses som yrkesskade. Spørsmålet er hvor vesentlig avviket fra det ordinære må være for at en arbeidsulykke foreligger.”

- (35) Endelig følger det av pallekjennelsen avsnitt 40 at det ikke er noe avgjørende moment etter § 13-3 andre ledd andre punktum hvorvidt den aktuelle arbeidsoppgaven inngår i hovedarbeidsoppgavene til arbeidstakeren. Det sentrale spørsmål er om oppgaven er en del av vedkommendes normale arbeidsoppgaver, slik at det derfor ikke lå noe ekstraordinært i at oppgaven ble utført. Heller ikke et ”lite avvik fra normal arbeidsprosedyre” vil ”kunne bevirke at hendelsen må betraktes som arbeidsulykke”, se avsnitt 41.
- (36) Partene er uenige om hvilken vekt det kan legges på skadens art og alvorlighet. Jeg bemerker at vurderingen av om påkjenningen eller belastningen er usedvanlig, må ta utgangspunkt i hendelsens art og omstendighetene rundt denne – ikke i skadens art og omfang. Riktignok kan skaden være et bevismoment dersom hendelsesforløpet er uklart, men det er ikke tilfellet i den foreliggende sak.
- (37) Med dette som utgangspunkt går jeg over til å vurdere om den skaden Lier pådro seg, ble forvoldt ved en arbeidsulykke. Det skjedde ingen ulykkesartet hendelse. Spørsmålet er derfor om § 13-3 andre ledd andre punktum om det avdempede arbeidsulykkebegrep er oppfylt.
- (38) Partene er uenige om hvor stor del undervisningen i dans utgjorde av musikkfaget. Jeg finner ikke grunn til å gå nærmere inn på dette spørsmålet. Det er ikke tvilsomt – og heller ikke bestridt – at dans inngår i musikkfaget, og undervisning i dans er i alle fall ikke en aktivitet som bare skjer helt unntaksvis. Hvorvidt dans kan sies å inngå i kjernen i faget, er da ikke avgjørende. Undervisning i dans var uansett en del av Liers normale arbeidsoppgaver, og det lå ikke noe ekstraordinært i at denne oppgaven ble utført, jf. det jeg tidligere har gjengitt fra pallekjennelsen.
- (39) Det var ikke noe uvanlig ved måten danseundervisningen ble gjennomført på – Lier måtte ikke innta noen uheldig arbeidsstilling, og det skjedde heller ingen andre avvik fra det normale. At elever i ungdomsskolealder er urolige og uoppmerksomme når læreren står med ryggen til, er høyst vanlig og påregnelig, og Lier hadde selv full kontroll over når og

hvordan uroen skulle takles. Det forelå ikke noe faremoment som tilsa at hun måtte handle spesielt raskt.

- (40) Heller ikke var det noe unormalt med gulvet i musikkrommet der undervisningen skjedde – gulvet ga ikke spesiell motstand. Jeg understreker at foten ikke satt fast i gulvet i fysisk forstand, men at Lier på grunn av friksjon mellom gulv og skosåle ikke fikk foten med seg da hun roterte.
- (41) Ankemotparten har vist til en rekke trygderettsavgjørelser. Det er ikke tvilsomt at fast og langvarig trygderettspraksis må tillegges stor vekt, jf. fotballspillerdommen avsnitt 34 med videre henvisninger. Jeg kan imidlertid ikke se at den dokumenterte praksis kan gi grunnlag for å anse den aktuelle skaden som forvoldt ved en arbeidsulykke. Hver sak bærer preg av en svært konkret vurdering, og ingen av de fremlagte saker er helt sammenlignbare med den foreliggende. I ankesak nummer 163/1968 hadde for eksempel en fot – og muligens begge – uventet blitt sittende fast mellom noen steiner da den trygdede løftet en stein og skulle snu seg for å plassere steinen bak seg, slik at han kom i en forkjært stilling. Også i ankesak nummer 138/1968 skjedde skaden i en forkjært stilling. I andre av sakene inntraff skadehendelsen fordi den trygdede gled på fuktig/glatt underlag eller snublet over en hindring.
- (42) Lagmannsretten har særlig vist til Trygderettens kjennelse i ankesak nummer 1737/2003, som gjaldt en profesjonell håndballspiller som under kamp pådro seg bruskskader i kneet. I en kontringssituasjon hadde hennes motspiller i forsvar gått ut for å stoppe henne ved å støte henne i kroppen. Spilleren fikk en vridning i kneet slik at hun ikke klarte å stå på benet og falt sammen. Hendelsen ble ansett som en arbeidsulykke. Trygderetten la imidlertid vekt på at profesjonelle håndballspillere tidvis befinner seg ”nær faregrensen for mer alvorlig skade, med den følge at selv små og i handlingsøyeblikket tilsynelatende ubetydelige avvik fra normal arbeidsrutine blir utslagsgivende”. Risikoen for skade i forbindelse med danseundervisning på ungdomsskoletrinnet er derimot generelt lav. Lier var følgelig ikke i noen situasjon hvor man må godta mindre avvik fra det normale enn ellers.
- (43) Grensen mellom skader forvoldt ved arbeidsulykke og andre skader kan til tider være hårfin. Lovgiverne har imidlertid i en årrekke uttrykkelig ønsket et skille. Å godta at det forelå arbeidsulykke i den foreliggende sak ville innebære en utvidelse av arbeidsulykkesbegrepet som det etter mitt syn ikke er rettskildemessig dekning for, og som i tilfelle måtte være en lovgiveroppgave.
- (44) Det er etter dette ikke feil rettanvendelse når Trygderetten har lagt til grunn at kravet om arbeidsulykke ikke er oppfylt. Trygderettens vedtak er dermed gyldig, og staten blir å frifinne.
- (45) Staten har ikke krevd sakskostnader for noen instans.
- (46) Jeg stemmer for denne

D O M :

Staten ved Arbeids- og velferdsdirektoratet frifinnes.

- (47) Dommer **Matheson:** Jeg er i det vesentlige og i resultatet enig med førstvoterende.
- (48) Dommer **Indreberg:** Likeså.
- (49) Dommer **Flock:** Likeså.
- (50) Dommer **Gjølstad:** Likeså.

(51) Etter stemmegivningen avsa Høyesterett denne

D O M :

Staten ved Arbeids- og velferdsdirektoratet frifinnes.

Riktig utskrift bekreftes: